

Skien Dalen Skipsselskap AS

Skien kommune

Eierskapskontroll 2014 :: 400 003-4

Innhold

Sammendrag	ii
1 Innledning	1
1.1 Bakgrunn, formål og problemstillinger	1
1.2 Metode	1
1.3 Høring	2
2 Fakta om selskapet	3
2.1 Selskapets eiere og ledelse	3
2.2 Selskapets formål	4
2.3 Økonomi, organisasjon og juridiske forhold.....	4
2.4 Offentlig innsyn, anskaffelser og offentlig støtte	6
2.5 Miljø	7
2.6 Styrets arbeid	7
2.7 Generalforsamlingen	9
2.8 Revisor	10
2.9 Framtidsutsikter – styrets handleplikt	10
3 Vurderinger av selskapet.....	12
3.1 Eiere og ledelse	12
3.2 Selskapets formål	12
3.3 Økonomi, organisasjon og juridiske forhold.....	12
3.4 Offentlig innsyn, anskaffelser og offentlig støtte	13
3.5 Styrets arbeid	14
4 Fakta om eierskap i Skien kommune	16
4.1 Har Skien kommune etablert rutiner for eieroppfølging og evaluering?.....	16
4.2 Blir vedtak og retningslinjer for eierutøvelsen fulgt?.....	17
4.3 Vurdering av eierskap	19
5 Anbefalinger	21
Vedlegg	22

Foto forside: M/S Victoria. Bildet er tatt av Kåre. S. Pedersen, Bilde for bilde.

Sammendrag

Bakgrunn for eierskapskontrollen

Bakgrunnen for eierskapskontrollen er kommunenes planer for selskapskontroll 2012-2015, vedtatt av fylkestinget i Telemark fylkeskommune og kommunestyrene i Kviteseid, Nome, Skien og Tokke. Kontrollutvalgene i eierkommunene har bestilt en ordinær eierskapskontroll.

Metode

Eierskapskontrollen er gjennomført i samsvar med bestilling fra kontrollutvalgene, kommuneloven §§ 77 og 80, samt forskrift om kontrollutvalg §§ 13 og 14. Vi har ikke fått informasjon fra eierrepresentantene i Skien kommune. Fakta om eierskapsutøvelsen i Skien bygger derfor på åpne kilder, informasjon vi har fått i andre sammenhenger og informasjon mottatt i forbindelse med høringen.

Det er utarbeidet ett rapportdokument til hver kommune, der del 1 til 3 om selskapet er lik i alle rapportene, og del 4 handler om eierskapsutøvelsen i hver eierkommune. Del 5 er anbefalinger.

Om selskapet – Skien Dalen Skipsselskap AS

SDS sin virksomhet er i hovedsak i tråd med vedtektene og eiernes intensjoner. På bakgrunn av de undersøkelsene vi har foretatt, er vår vurdering at styret i all hovedsak har sørget for forsvarlig tilsyn med selskapets daglige ledelse og drift, jf. aksjeloven § 6-13.

Vi vil likevel kommentere følgende:

- Selskapets egenkapital var tapt allerede i 2010. Ifølge aksjeloven skal egenkapitalen i et selskap til enhver tid være forsvarlig, jf. § 3-4. Egenkapitalsituasjonen i SDS utløser styrets handleplikt etter aksjeloven § 3-5. Egenkapitalsituasjonen har ikke vært til særskilt behandling på generalforsamlingene, verken i 2011 eller 2012, og det har ikke vært ekstraordinær generalforsamling i perioden. Etter vår vurdering er ikke styrets handleplikt etter aksjeloven tilstrekkelig ivaretatt.
- Det rapporteres på økonomi på hvert styremøte. Styret gir i 2014 selv uttrykk for at informasjonen om selskapets likvidsituasjon er tilfredsstillende, men at en ønsker bedre generell regnskapsinformasjon. Vi er enige i styrets vurdering, og mener at styret er forpliktet til å ha særlig fokus på egenkapitalsituasjonen ut fra selskapets økonomiske stilling.

- Selskapet mottar tilskudd i form av produksjonstilskudd og garantier fra eierne. Denne støtten fra eierne til SDS bør vurderes opp mot reglene om offentlig støtte.
- SDS har ikke etiske retningslinjer og har ikke registrert styrevervene i styrevervregisteret.
- Selskapet etterlever ikke reglene i offentleglova og reglene om offentlige anskaffelser. Styret bør få avklart om selskapet er omfattet av disse reglene, og eventuelt treffe tiltak for å sikre at reglene følges.
- Protokoll fra generalforsamling viser at noen representanter møter med skriftlig fullmakt fra aksjonær, mens andre (de offentlige eierne representanter) møter som aksjonærer. Selskapet opplyser at fullmakter er lagt fram og arkivert for alle møtende. Dette framgår ikke av protokollen, jf. aksjeloven § 5-2 nr. 2.
- Styret og enkelte eierkommuner opplyser at styremedlemmene ivaretar eierskapet til «sin» kommune og orienterer «sin» eier/eierrepresentant ved behov. Etter vår vurdering gir denne ordningen uttrykk for en rolleforståelse og praksis som ikke er i samsvar med aksjelovens grunnprinsipp, og særlig aksjeloven § 6-28¹.

Om eier – Skien kommune

Opplæring og eierskapsmelding

Skien kommune har vedtatt en eierskapsmelding som er godt i samsvar med aktuelt lovverk og anbefalingene fra KS om godt eierskap.

Det framheves i eierskapsmeldinga at et formål med meldinga er å bidra til kunnskap om eierskap og roller, og å gi folkevalgte kompetanse på de styringsmulighetene som ligger i de ulike selskapsformene. Kommunen opplyser i høringen at det er en målsetting med årlig rullering av meldinga. En årlig rullering av eierskapsmeldinga som bystyresak kan bidra til å sikre de folkevalgte i Skien tilstrekkelig kunnskap og kompetanse om eierskap. Skien kommune har etter vår vurdering lagt godt til rette for å sikre folkevalgtopplæring i samsvar med KS anbefalinger.

¹ Styret og andre som etter §§ 6-30 til 6-32 representerer selskapet, må ikke foreta noe som er egnet til å gi visse aksjeeiere eller andre en urimelig fordel på andre aksjeeieres eller selskapets bekostning.

Fullmakt og representasjon

Kommunen mener i høringssvaret at ordførers fullmakter som eierrepresentant formelt er ivaretatt. Vi er ikke enige i den vurderingen. Etter vår vurdering gir ikke bystyrets vedtak om eierskapsmeldinga eller kommunens delegasjonsreglement klar og formell fullmakt til ordfører for å møte som eierrepresentant på vegne av kommunen.

Eierorgan – rapportering og rammer

Skien bystyre har behandlet spørsmål om økonomiske tilskudd til selskapet. Bystyret har fått rapportering om selskapet før generalforsamlingene. Rapporteringen er tatt til orientering. Spørsmålet om forsvarlig egenkapital er ikke omtalt i saksframlegg eller bystyrevedtak.

Samordning med andre eiere

Kommunen opplyser i høringen at det skjer noe samordning med andre eiere. Ut over det, har vi ikke informasjon om hvordan Skien kommune håndterer eventuelle behov for samordning av kommunens krav til styre/selskap med krav fra andre eiere ved felles eierskap, f.eks. når det gjelder evalueringer og krav til styrekompetanse/styresammensetning eller valgprosess.

Selskapskontroll

I Eiermeldinga har bystyret bestemt at Skien kommune skal vedta en to-årig plan for selskapskontroll. Praxis hittil har vært at det vedtas en plan for selskapskontroll for valgperioden. Gjeldende plan er vedtatt for fire år.

Anbefalinger

Vi anbefaler at selskapet/styret:

- sikrer at selskapet til enhver tid har forsvarlig egenkapital og at styrets handleplikt ved tap av egenkapital blir ivaretatt
- vurderer om roller og ansvar for styremedlemmer er tilstrekkelig avklart og i samsvar med aksjeloven,
- tar initiativ for å få vurdert om selskapet mottar lovlig offentlig støtte,
- får avklart om offentleglova og reglene om offentlige anskaffelser gjelder for selskapet, og sørger for at selskapet i så fall etterlever aktuelle krav,
- sørger for protokollføring av skriftlig fullmakt for møtende i generalforsamling
- vurderer om selskapet skal ha etiske retningslinjer og registrere styrevervene i styrevervregisteret,

- sørger for at fylkeskommunens og kommunenes revisor får innkalling til generalforsamling, jf. koml. § 80,

Vi anbefaler Skien kommune

- sammen med de andre eierne å forsikre seg om at selskapets egenkapital er forsvarlig, i samsvar med aksjeloven § 3-4
- å sikre at det er gitt formelt riktig og klar tildeling av fullmakt til å møte i generalforsamling, i samsvar med kommuneloven
- å treffe tiltak for å samordne egne krav til selskapet med krav fra andre eiere
- å sørge for rullering av plan for selskapskontroll i løpet av 2014

Skien, 21. mai 2014
Telemark kommunerevisjon IKS

Kirsti Torbjørnson
leder for forvaltningsrevisjon

Berit M. Dalvik
leder for regnskapsrevisjon

1 Innledning

1.1 Bakgrunn, formål og problemstillinger

Kontrollutvalget i Telemark fylkeskommune har ved brev 22.08.12, jf. vedtak i sak 45/12, bestilt eierskapskontroll² av Skien og Dalen Skipsselskap AS (SDS). Bestillingen bygger på Plan for selskapskontroll (2012-2015). Kontrollutvalgene i de andre eierkommunene har sluttet seg til bestillingen.

Kontrollutvalgene har bestilt en ordinær eierskapskontroll, og vi vil besvare følgende problemstillinger:

- Har kommunen etablert rutiner for oppfølging og evaluering av sine eierinteresser?
- Utøves kommunens eierinteresser i samsvar med kommunestyrets vedtak og forutsetninger, aktuelle lovbestemmelser og etablerte normer for god eierstyring og selskapsledelse?

Selskapet har både kommunale og private eiere. Generalforsamlingen 17. april 2013 gav samtykke til at Telemark kommunerevisjon IKS får innsyn for å gjennomføre eierskapskontrollen.

Kontrollen omfatter hovedsakelig årene 2011-2013.

1.2 Metode

Eierskapskontrollen er gjort i overensstemmelse med kommuneloven §§ 77 og 80, forskrift om kontrollutvalg §§ 13 og 14 og gjeldende veileder for selskapskontroll, fastsatt av Norges kommunerevisorforbund.³

I rapporten presenterer vi noe informasjon om selskapet. Vi mener at denne informasjonen kan være med på å gi et helhetlig bilde av eierstyringen av selskapet og om denne fungerer i praksis. Utover dette går ikke kontrollen dypt når det gjelder styrets ansvar og selskapets virksomhet.

² Selskapskontroll er betegnelsen på kontroll rettet mot kommunens forvaltning av selvstendige rettssubjekter utenfor kommunen. Kontrollen kan være rettet mot forvaltningen av kommunens eierskap (eierskapskontroll) eller mot selskapets virksomhet (forvaltningsrevisjon i selskap).

³ Selskapskontroll - fra A til Å, Norges kommunerevisorforbund 11. mai 2011

Kriterier

Kriterier for vurderingene i rapporten bygger i hovedsak på følgende kilder:

- lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner (koml)
- lov 13. juni 1997 om aksjeselskap (aksjeloven)
- lov 16. juli 1999 og forskrift 7. april 2006 om offentlige anskaffelser
- lov 19. mai 2006 om rett til innsyn i offentlig verksemd (offentleglova)
- KS' anbefalinger for eierstyring⁴
- selskapets vedtekter og relevante kommunestyrevedtak
- eventuell eierskapsmelding/strategi for den enkelte kommune/selskapet

Innhenting av informasjon

Informasjon er innhentet blant annet ved

- dokumentgjennomgang
- anmodning om egenerklæring fra eierrepresentantene
- anmodning om egenerklæring fra styret
- intervju med daglig leder og styreleder
- forespørsel til selskapets revisor

Vi har ikke mottatt svar på vår forespørsel om informasjon fra eierrepresentantene i Skien kommune. Fakta om eierskapsutøvelsen i Skien bygger derfor på åpne kilder, informasjon vi har fra andre sammenhenger.

Vi mener at metodebruk og kildetilfang i denne eierskapskontrollen har gitt et godt nok grunnlag til å svare på de problemstillingene som kontrollutvalgene har vedtatt.

1.3 Høring

Utkast til rapporten er sendt på høring til selskapets styre og daglige ledelse og til ordfører med kopi til rådmann. Høringssvarene ligger i sin helhet som vedlegg til rapporten. Høringen har ført til enkelte endringer.

⁴ Anbefaling om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/fylkeskommunalt eide selskaper og foretak, utgitt av KS, <http://www.ks.no/PageFiles/12559/19%20anbefalinger%20februar%202011.pdf>, utgitt i 2011. Tidligere utgitt av KS Eierforum.

2 Fakta om selskapet

SDS ble stiftet 1.10.1992. Siden den gang er vedtektene endret to ganger, sist i 2011.

2.1 Selskapets eiere og ledelse

Eiere

Eiere	Aksjer	Eierandel
Telemark fylkeskommune	19 000	26,87 %
Tokke kommune	8 900	12,02 %
Skien kommune	7 400	9,99 %
Nome kommune	6 100	8,24 %
Kviteseid kommune	6 040	8,16 %
Telemark Bilruter AS	9 516	12,85 %
Skien Næringsfond AS	8 393	11,33 %

Styret

Styrefunksjon	Styret valgt på ordinær generalforsamling 17. april 2013	Styret fra 2011-2012
Styreleder	Lars Nicolaysen (Ikke på valg i 2013)	Knut Einar Aas
Nestleder	Harald Orekåsa	Harald Orekåsa
Styremedlem	Sigvart Asle Lie	Sigvart Asle Lie
Styremedlem	Signy Gjærum	Signy Gjærum
Styremedlem	Lars Bjaadal	Lars Bjaadal
Styremedlem	Elisabeth Lid (Ikke på valg i 2013)	Frida Sviland
Første varamedlem	Arne Morten Knudsen	Lars Nicolaysen
Andre varamedlem	Dag Aanderaa	Dag Aanderaa
Tredje varamedlem	Gunnar Ruud	Gunnar Ruud

Styresammensetning og valg

Ifølge vedtektene skal en valgkomite innstille på valg av styre til generalforsamlingen. Det gis ingen føringer for styresammensetning i selskapets vedtekter. Flere av eierne gir uttrykk for at de største aksjonærene har styrerepresentasjon. Det framgår av protokoll fra generalforsamlingene at valgkomiteen har innstilt til valg av styremedlemmer. Valgkomiteens innstilling er ikke begrunnet i sakspapirene til generalforsamlingen.

Daglig leder

Daglig leder er Janne Lindgren, ansatt i 90 % stilling. Det framgår av note til regnskapet i 2012 at daglig leders lønn utgjør kr 431 200. Styret opplyser at daglig leders lønn per 2013 er 492 000.

2.2 Selskapets formål

Selskapets formål framgår av vedtektene pkt. 3:

Selskapets formål er å drive turistrasfikk i Telemarksvassdraget og hva dermed står i forbindelse. Selskapet kan også ved aksjetegning eller på andre måter delta i andre selskaper.

SDS hovedaktivitet er passasjertrafikk på Telemarkskanalen med passasjerbåten M/S Victoria. I tillegg leies båten ut til charterturer på kanalen og ut mot Breviksbrua. Selskapet har fram til 2012 drevet restauranten om bord i båten, men denne driften ble satt ut i 2012. Selskapets aktivitet skjer i konkurranse med andre aktører, i og med at det er to andre selskap som trafikkerer kanalen.

Selskapet har en mindre eierandel i Visit Telemark AS.

Styret opplyser at det ikke er gitt andre skriftlige strategier eller føringer for selskapet fra eierne enn vedtektene.

2.3 Økonomi, organisasjon og juridiske forhold

Organisasjon

SDS har fast ansatt daglig leder, i 90% stilling. I tillegg har selskapet fem midlertidig ansatte i sesongen. To av disse arbeider i selskapet på timebasis gjennom hele året.

Selskapet er skattepliktig og er registrert i merverdiavgiftsregisteret.

Ledelsen bekrefter at selskapet overholder bestemmelsene for helse, miljø og sikkerhet. Videre bekrefter ledelsen at det ikke er etablert relasjoner til nærstående gjennom ansettelser, avtaleinngåelser eller øvrig samarbeid.

På spørsmål til styret om hvordan forholdet til mulige nærstående og inhabilitet praktiseres, svarer ledelsen at forvaltningslovens habilitetsregler følges.

SDS har ikke etiske retningslinjer.

SDS er ikke medlem av noen arbeidsgiverorganisasjon.

Selskapets økonomiske stilling

Nøkkeltall⁵

Alle tall i hele 1000	2012	2011
Resultatregnskap		
Salgsinntekter	3 851	5 348
Offentlige tilskudd	1 200	900
Sum driftsinntekter	5 051	6 248
Driftsresultat	143	-109
Årsresultat etter skatt	-14	-280
Balansen		
Omløpsmidler	477	283
Sum eiendeler	2 380	2 495
Innskutt egenkapital	3 703	3 703
Opptjent egenkapital	-4 151	-4 137
Sum egenkapital	-448	-434
Kortsiktig gjeld	499	355
Langsiktig gjeld	2 329	2 574
Sum gjeld og egenkapital	2 380	2 495
Likviditetsgrad 1	0,96	0,80
Egenkapitalandel i %	-18,82	-17,39
Gjeldsgrad	-6,31	-6,74

⁵ Formler benyttet ved beregning av nøkkeltall, se vedlegg 1.

Avtaler og juridiske forhold

Vedtektene og offentlige registre viser at selskapets firma⁶ tegnes av to styremedlemmer i fellesskap, styrets leder og ett styremedlem i fellesskap eller daglig leder og styreleder i fellesskap. Daglig leder har prokura⁷ alene. Styret opplyser at daglig leders fullmakter i praksis er beløpsmessig begrenset, i praksis til kr 20 000. Dette er ikke skriftliggjort gjennom instruks eller på annen måte.

Selskapet opplyser at de har løyve fra Telemark fylkeskommune til passasjertransport på Telemarkskanalen.⁸ De ansatte om bord har sikkerhetskurs. Selskapet opplyser videre at de får fornyet passasjersertifikatet en gang pr. år av Sjøfartsdirektoratet, og at man følger alle besiktigelser fra Sjøfartsdirektoratet. SDS har intern revisjon på både kontoret og båten, minst en gang pr. år. Daglig leder har HMS-kurs for ledere og sikkerhetsstyringskurs for skip.

SDS har avtale om booking og markedsføring med Visit Telemark AS. Det er inngått avtale om drift av restauranten om bord med ekstern driver.

Selskapet er forsikret når det gjelder fartøy, arbeidstakere og passasjerer, og selskapet opplyser at alle poliser er betalt.

Etter styrets kunnskap er det ikke begått irregulære og/eller straffbare forhold i virksomheten og selskapet har ikke tvister for domstolen eller andre pågående konflikter.

2.4 Offentlig innsyn, anskaffelser og offentlig støtte

Daglig leder opplyser at selskapet driver næringsvirksomhet, og selskapet mottar offentlig støtte i form av tilskudd til drift, garantier og ettergivelse av lån.

⁶ Rett til å tegne selskapets firma innebærer en ubegrenset fullmakt til å representere/forplikte selskapet

⁷ Prokura innebærer en ubegrenset fullmakt til å representere/forplikte selskapet, bortsett fra å selge eller pantsette fast eiendom, skip eller fly uten særlig fullmakt

⁸ Det er krav om løyve for persontransport med fartøy etter samferdselslova § 7. Det er fylkeskommunen som er myndighet for slik transport, jf. samferdselsloven § 13 nr. 2. Selskapskontrollen omfatter ikke fylkeskommunens myndighetsutøvelse.

Offentlig innsyn

Selskapet har ikke offentlig postjournal for inn- og utgående korrespondanse. Styret opplyser at selskapet praktiserer stor grad av åpenhet. Selskap som hovedsakelig driver næringsvirksomhet i konkurranse med andre og på samme vilkår som andre, er ikke omfattet av offentleglova. Andre offentlig eide selskap er omfattet av loven, og plikter å ha offentlig postjournal i samsvar med offentleglova. Styret har ikke vurdert om selskapet er omfattet av disse reglene tidligere, men viser i høringen til at selskapsformen AS gjør at selskapet ikke omfattes av offentleglova.

Anskaffelser av varer og tjenester

Selskap med offentlig eierskap (offentligrettslige organer) som tjener allmenhetens behov og ikke er av forretningsmessig karakter, er omfattet av reglene om offentlig anskaffelser. Styret har ikke vurdert om selskapet er omfattet av disse reglene. Daglig leder opplyser at selskapet alltid innhenter tre forskjellige tilbud ved større anskaffelser, dersom det er mulig.

Offentlig støtte

Foretak som driver økonomisk aktivitet har begrenset adgang til å motta offentlig støtte til næringsvirksomheten, uavhengig av om foretaket er i privat eller offentlig eie. Vi har ikke undersøkt hvilke vurderinger eierne (støttegiverne) har gjort, knyttet til reglene om offentlig støtte. Selskapet har ikke vurdert om de kan motta støtte fra eierne innenfor reglene om offentlig støtte. Dersom selskapet mottar ulovlig offentlig støtte, er det en økonomisk risiko for selskapet knyttet til at ESA⁹ kan pålegge selskapet å betale ulovlig støtte tilbake til støttegiver. I tillegg er det en omdømmerisiko knyttet til ulovlig offentlig støtte.

2.5 Miljø

Styret opplyser at de overholder regler for helse, miljø og sikkerhet. SDS har egen avviksrapportering til Sjøfartsdirektoratet og til Telemarkskanalen FKF (eier av kanalen).

2.6 Styrets arbeid

Tilsyn med daglig leder og økonomirapportering

Styret har hatt fem-seks styremøter per år. Styret har behandlet saker som regnskap, budsjett, søknader om driftstilskudd, saker om drift, vedlikehold og samarbeid med reiselivsaktører. Det er utarbeidet instruks til daglig leder. Det framgår av

⁹ ESA er EFTAs overvåkningsorgan

styrereferatene at det rapporteres på økonomi i hvert styremøte, og «daglig leder informerer» er fast punkt på dagsorden.

I styresak 33/13 framgår det at styret er tilfreds med rapporteringen om selskapets likviditet, men ønsker mer informasjon om det generelle regnskapet. I styresak 02/14 går det fram at styret legger vekt på at selskapet har hatt en sunn, men ikke sterk økonomi de siste to årene.

I styresak 18/13 går det fram at noen av eierne ønsker at selskapet søker om tilskudd på høsten, slik at søknaden om tilskudd til selskapet kan tas med i kommunens budsjettbehandling. Det framgår av protokollen at styret besluttet å endre rutinene for å imøtekomme eiernes ønsker. Selskapet opplyser at dette er gjennomført i inneværende år.

Styret rapporterer til eierne gjennom årsmelding og generalforsamling, og etter behov gjennom eiermøter. Hvis det oppstår ekstraordinære saker, informeres eierne per brev. Selskapet har blant annet sendt brev til eierne om flomsituasjon og dermed tapte passasjerinntekter våren 2013. Styret opplyser videre at styremedlemmene følger opp eierskapet, og at de enkelte styremedlemmer orienterer sine eiere ved behov.

Det går fram av årsmeldingene for 2011 og 2012 at selskapets egenkapital er tapt. I styresak 02/12 kommer det fram at styret vil redegjøre for negativt driftsresultat på generalforsamlingen. Det går fram av protokollen fra generalforsamlingen at det ble gitt en orientering fra daglig leder om driften og utfordringene i selskapet, og at produksjonstilskudd fra eierne er budsjettet inn for 2013. Det er ikke innkalt til ekstraordinære generalforsamlinger i perioden.

Risikovurderinger

I styreprotokollene omtales sporadisk forskjellige uønskede ytre hendelser som kan inntreffe eller har inntrefft, med uheldige konsekvenser for selskapets drift. Styret opplyser at det ikke er foretatt noen systematisk risikovurdering av virksomheten med hensyn til drift, økonomi og misligheter. Selskapet mener likevel at de er kjent med og har tiltak knyttet til typisk risiko og uønskede hendelser som kan inntreffe. Eksempler på dette er risiko for flom og den latente usikkerheten med å benytte en gammel båt. Risiko for misligheter knyttet til kontantstrøm er vurdert, og en mener å ha gode tiltak og system for forebygging og kontroll.

Evaluering

I eierne eierskapsmeldinger og i anbefalingene fra KS, framgår det at det bør gjøres årlige evalueringer av styrets kompetanse og arbeid. Styret opplyser at valgkomiteen

setter i gang en evaluering av styrets arbeid i forkant av generalforsamlingen. I den forbindelse evaluerer styret seg selv, og ser hva som finnes av kunnskap og hva som trengs hvis det skal velges nye medlemmer. I tillegg tar valgkomiteen kontakt med daglig leder for å høre hennes vurdering. Det benyttes ingen mal eller faste kriterier for evalueringen. Evalueringen framgår ikke av styrets protokoller.

Registrering av styreverv og styrevervforsikring

Styrevervene er ikke registrert i styrevervregisteret.

Selskapet har ikke styrevervforsikring.

2.7 Generalforsamlingen

Det er avholdt generalforsamling innen fristen 30. juni både i 2012 og 2013.

Innkallingene er sendt av daglig leder, på vegne av styrets leder, og er datert 3-4 uker før generalforsamlingen.

Det fremgår av protokollene fra generalforsamlingene hvilke aksjeeiere som har møtt, og hvor mange stemmer den enkelte fremmøtte representerer, jf. aksjeloven § 5-13.

Aksjeeierne kan la seg representere ved fullmektig. Det må fremlegges skriftlig fullmakt, jf. aksjeloven § 5-2 nr. 2. Protokollen viser at noen representanter møter med skriftlig fullmakt fra aksjonær, mens andre (de offentlige eiernes representanter) møter som aksjonærer, uten at det framgår av protokollen om de har lagt fram skriftlig fullmakt.

Vedtak i sakene som ble behandlet framgår av protokollen.

Kontrollutvalget er varslet om generalforsamlingene, men det er ikke sendt varsel til fylkeskommunens og kommunenes revisor, jf. koml § 80 siste ledd.

Det er ikke avholdt ekstraordinær generalforsamling i den perioden vi har undersøkt. Det er holdt Eiermøte i mars 2012. Eierrepresentanter fra Skien kommune og Nome kommune møtte, mens Telemark fylkeskommune, Kviteseid kommune og Tokke kommune meldte forfall. Blant temaene på Eiermøtet var den økonomiske situasjonen og mulighetene for støtte fra TUF og fra private aktører. Daglig leder opplyser at det ikke er holdt Eiermøte i 2013, men at eiere er informert om relevante saker ved brev og på generalforsamling.

2.8 Revisor

BDO AS har vært selskapets revisor i den undersøkte perioden. Selskapets revisor har avgitt normal revisjonsberetning for regnskapsårene 2011 og 2012. Dette tilsier at intern kontroll, bokføring og regnskapsrapportering m.m. fungerer tilfredsstillende og at årsregnskapet er i overensstemmelse med god regnskapsskikk. Selskapets egenkapitalsituasjon er ikke nevnt i revisjonsberetningene.

Revisor har deltatt på styremøte før generalforsamling og på generalforsamling. Styret opplyser at selskapet ikke har mottatt nummererte brev fra revisor i 2011 og 2012. Det er sendt ett nummerert brev fra revisor i perioden, datert 25.5.2011. Det nummererte brevet handlet om at nødvendig regnskapsmateriale ikke var stilt til rådighet for revisor for interimrevisjon. Selskapet opplyser at det ikke har vært slike hendelser knyttet til regnskapet de siste årene. Vi har ikke fått informasjon om at revisor har utført rådgivning eller andre oppdrag for SDS.

Note til årsregnskapet for 2011 viser at revisor fakturerte kr 33 000 eks merverdiavgift for ordinær revisjon, og kr 67 000 eks merverdiavgift for andre tjenester fra revisor. Note til årsregnskapet for 2012 viser at revisor har fakturert kr 37 000 eks. merverdiavgift for ordinær revisjon og kr 16 000 eks merverdiavgift for andre tjenester fra revisor.

2.9 Framtidsutsikter – styrets handleplikt

Framtidsutsikter - årsberetningen

Selskapet har de siste årene gått med underskudd. Samlet underskudd for perioden 2010-2012 er kr 2 237 000. Likviditetsgraden i 2012 var 0,96. Anbefalt likviditetsgrad er over 1,5, og selskapets likviditetsgrad er dermed meget lav. Det framgår av regnskapet for 2011 og 2012 at selskapets egenkapital er tapt.

Ifølge regnskapsloven § 3-3 tredje ledd skal det gis opplysninger om forutsetningen om fortsatt drift i årsberetningen.

I årsberetningen for 2011 framgår det at «Styret har fått klare forsikringer fra de største (offentlige) eierne om finansiell dekning av potensiell inntektssvikt samt for uforutsette reparasjonskostnader. På grunnlag av dette mener styret at forutsetningen for fortsatt drift er til stede.»

Egenkapitalsituasjonen i 2012 er lite endret fra 2011. Styret skriver følgende i årsberetningen for 2012 om grunnlag for fortsatt drift: «Selskapets egenkapital er tapt

og balanseregnskapet viser en negativ egenkapital på kr 448 432,-. Selv med negativ egenkapital finner styret at det er grunnlag for videre drift, men selskapet er avhengig av videre økonomisk støtte fra eierne i samme størrelse som 2012».

Styrets handleplikt

Det følger av aksjeloven § 3-4 at selskapet til enhver tid skal ha en «forsvarlig» egenkapital. Hvis det må antas at egenkapitalen er lavere enn forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet, skal styret «straks behandle saken». Det samme gjelder hvis det må antas at selskapets egenkapital er blitt mindre enn halvparten av aksjekapitalen.

Handleplikten ved uforsvarlig egenkapital, innebærer at styret plikter å treffe tiltak for å bedre selskapets økonomiske stilling. Hvis ikke styret kan løse selskapets økonomiske problemer innen rimelig tid, plikter styret å innkalle til (ekstraordinær) generalforsamling og gi den en redegjørelse for selskapets økonomiske stilling. Dersom selskapets egenkapital er under halvparten av aksjekapitalen, skal styret innkalle generalforsamlingen, uavhengig av om egenkapitalen vurderes som forsvarlig eller ikke.

Styret skal foreslå tiltak på generalforsamlingen for å rette på selskapets økonomiske situasjon. Hvis styret ikke finner grunnlag for å foreslå tiltak for generalforsamlingen, eller hvis slike tiltak ikke lar seg gjennomføre, skal styret foreslå selskapet oppløst, jf. aksjeloven § 3-5 nr. 2. Sanksjoner mot overtredelse av aksjeloven § 3-5 er erstatningsansvar for styremedlemmer, jf. aksjeloven § 17-1, og etter omstendighetene straffeansvar, jf. § 19-1.¹⁰

Selskapets egenkapital var tapt allerede i 2010. Ordinær generalforsamlingen har ikke hatt egen sak om dette til behandling, verken i 2011 eller 2012. Det har ikke vært innkalt til ekstraordinær generalforsamling i perioden.

Egenkapitalsituasjonen er omtalt i årsmeldingen for 2011, der det framgår at det er truffet tiltak for å sikre fortsatt drift, ved forsikringer/garantier fra eierne. Det framgår ikke hvilke tiltak som foreslås for å bedre egenkapitalsituasjonen. I årsmeldingen for 2012 er det ikke beskrevet konkrete tiltak for å sikre fortsatt drift, men det gjøres rede for at det er nødvendig med tilsvarende tilskudd til driften som tidligere år. Tiltak for å sikre selskapet en forsvarlig egenkapital er ikke nevnt i innkalling eller protokoll.

¹⁰ Aarbakke m.fl. Kommentartutgave til aksjeloven (2012) s. 180 ff

3 Vurderinger av selskapet

3.1 Eiere og ledelse

Styret er valgt i samsvar med selskapets vedtekter. Det gis uttrykk for at styremedlemmene skal sikre eierne representasjon i styret. Det går ikke fram av selskapets vedtekter at eierne skal være sikret slik representasjon.

Styret opplyser selv at styremedlemmene ivaretar eierskapet til «sin» kommune og orienterer sin eierrepresentant ved behov, jf. pkt. 2.6.

Etter vår vurdering gir en slik ordning uttrykk for en rolleforståelse og praksis som ikke er i samsvar med aksjeloven. Styremedlemmene representerer ifølge aksjeloven kun seg selv, og styremedlemmet skal ivareta selskapets interesser.

Det følger av aksjeloven § 6-28 at styret og andre som representerer selskapet, ikke må foreta seg noe som er egnet til å gi visse aksjeeiere eller andre en urimelig fordel på andre aksjeeieres eller selskapets bekostning. Et styremedlem har med andre ord ikke anledning til å gi informasjon til «sin» eier, eller gjøre andre disposisjoner til fordel for «sin» eier på bekostning av de andre eierne. Styret mener at roller og ansvar for styremedlemmer er tilstrekkelig avklart og i samsvar med aksjeloven § 6-28.

3.2 Selskapets formål

SDS sin virksomhet drives i tråd med vedtektene og eierens intensjoner.

3.3 Økonomi, organisasjon og juridiske forhold

Økonomi

Selskapet er avhengig av driftstilskudd fra eierne. Selskapet har de siste årene gått med underskudd, men hadde positivt driftsresultat før skatt i 2012. Samlet underskudd for perioden 2010-2012 er kr 2 237 000. Egenkapitalen er tapt. Likviditetsgraden i 2012 var 0,96. Anbefalt likviditetsgrad er over 1,5. Selskapets likviditetsgrad er dermed meget lav.

Organisasjon og juridiske forhold

Det framgår av KS anbefalinger for godt eierskap, at eier bør påse at selskapsstyrene utarbeider og jevnlig reviderer etiske retningslinjer for selskapsdriften. Krav om etiske retningslinjer framgår av eierskapsmeldinger for eierkommunene. Vi mener at selskapets styre bør vurdere å etablere etiske retningslinjer for selskapet.

KS anbefaler at selskaper ved utskilling av virksomhet til selvstendige rettssubjekter søker medlemskap i en arbeidsgiverorganisasjon. SDS har ikke mange ansatte, og styret har i forbindelse med høringen vurdert at det ikke er hensiktsmessig for SDS og eierne at slikt medlemskap etableres.

3.4 Offentlig innsyn, anskaffelser og offentlig støtte

Offentlig innsyn

SDS er et selvstendig rettssubjekt der fylkeskommune/kommuner til sammen har en eierandel som gir mer enn halvparten av stemmene i generalforsamlingen, jf. offentliglova § 2 første ledd bokstav c. Det innebærer at offentliglova i utgangspunktet gjelder for selskapet.

I høringen viser selskapet til at selskapsformen AS gjør at selskapet ikke omfattes av offentliglova. Selskapsformen har ikke selvstendig betydning for dette spørsmålet. Aksjeselskap som kontrolleres av det offentlige kan omfattes, jf. offentliglova § 2 første ledd bokstav c. Det avgjørende er om selskapet i hovedsak driver næringsvirksomhet i konkurranse med andre og på samme vilkår som andre. I så fall gjelder ikke loven for selskapet. Etter vår vurdering driver ikke selskapet på samme vilkår som andre, i og med at det mottas omfattende økonomisk støtte. Styret bør få avklart om offentliglova gjelder for selskapet.

Anskaffelser

Reglene om offentlige anskaffelser gjelder for offentligrettslige organer. Et offentligrettslig organ er en virksomhet som er organisert som eget rettssubjekt, for eksempel et aksjeselskap, og som står i et nært tilknytningsforhold til det offentlige. Grunnen til at slike virksomheter omfattes, er blant annet at en vil hindre at andre hensyn enn rent forretningsmessige kan påvirke virksomhetens valg av leverandører. SDS omfattes av reglene, dersom selskapet tjener allmennhetens behov og er ikke av industriell eller forretningsmessig karakter. Styret bør få avklart om disse reglene gjelder for selskapet, og eventuelt treffe tiltak for å sikre etterlevelse.

Offentlig støtte

EØS-avtalen setter skranker for mulighetene for å gi offentlig støtte til foretak som driver økonomisk aktivitet. Som hovedregel er det forbudt å gi slik støtte. Forbudet omfatter enhver økonomisk fordel, både direkte pengeoverføringer og garantier m.m. Det er gitt en rekke unntak fra det generelle forbudet mot offentlig støtte, og det er knyttet enkelte prosedyrekrav til støttetildelinger. Støttemottaker som mottar ulovlig offentlig støtte kan bli pålagt å betale tilbake støtten til støttegiver.

SDS trafikkerer Telemarkskanalen i konkurranse med andre selskap. SDS mottar årlig driftsstøtte fra sine offentlige eiere, og har tidligere også fått økonomiske garantier og ettergitt lån fra eierkommunene. Etter vår vurdering er derfor reglene om offentlig støtte relevante for SDS. Selskapet og støttegiverne (eierkommunene) bør ha gjort vurderinger av om transaksjonene til selskapet er lovlig støtte, eller om transaksjonene er markedsmessige investeringer fra eiernes side. Dersom selskapet mottar ulovlig offentlig støtte, er det en risiko for at selskapet kan måtte betale tilbake støttebeløpet.

Styret framholder i høringen at det er en forutsetning for selskapets videre drift at det mottar produksjonstilskudd. Styret forventer at den varslede eierskapsstrategien avklarer disse spørsmålene.

3.5 Styrets arbeid

Tilsyn med daglig leder og økonomirapportering

Styret har ivaretatt tilsynsplikten med selskapets drift og daglige ledelse gjennom regelmessige styremøter. Instruks til daglig leder og dagsorden på styremøtene underbygger dette inntrykket.

Rapportering på økonomi har vært fast punkt på dagsorden på styremøtene. Det har ikke vært rapportert særskilt om selskapets egenkapitalsituasjon fra daglig leder. Styret skal føre kontinuerlig tilsyn med egenkapitalsituasjonen, særlig i en situasjon der egenkapitalen i følge selskapets årsregnskap har vært tapt. Vi kan ikke se av styrereferatene at styret har hatt fokus på egenkapitalsituasjonen se pkt. 2.9.¹¹

Framtidsutsikter – tapt egenkapital - styrets handleplikt

Selskapets revisor har ikke kommentert egenkapitalsituasjonen, verken i nummerert brev til styret eller i revisors beretning.

Styret har etter det vi kan se ikke forholdt seg til aksjeloven § 3-5. I høringsbrevet viser styret til at eierne har blitt informert om at egenkapitalen for selskapet har vært tapt i form av årsmeldingene og på generalforsamlingene. Skien kommune uttaler også i sitt høringssvar at det er informert om egenkapitalsituasjonen i årsmelding og på generalforsamling. Vi er enig i at styret har gitt informasjon til eierne om egenkapitalsituasjonen i selskapet. Men vi mener at styrets handleplikt i følge aksjeloven § 3-5 innebærer krav om en mer aktiv håndtering fra styrets side.

¹¹Se nærmere om styrets ansvar ved tapt egenkapital i lovforarbeidene: Ot. prp nr. 23 (1996-1997) om lov om aksjeselskaper s. 209 og Aarbakke m.fl. Kommentirutgave til aksjeloven (2012) s. 180 ff

Styret ber i høringen om en tilbakemelding på hvordan styret skulle ha fulgt opp egenkapitalsituasjonen. Kravet i aksjeloven er at styret «straks (skal) behandle saken» hvis egenkapitalen må antas å være lavere enn forsvarlig, og uansett forsvarlighetsvurdering hvis egenkapitalen er redusert til under halve aksjekapitalen. I følge loven skal styret finne tiltak for å rette opp egenkapitalsituasjonen. Hvis det ikke kan gjøres innen rimelig tid, skal styret innkalle generalforsamlinga og gjøre rede for den økonomiske stillingen i selskapet. Hvis egenkapitalen ikke er forsvarlig, skal styret foreslå tiltak for generalforsamlingen for å rette på en uforsvarlig egenkapitalsituasjon, jf. aksjeloven § 3-5 nr. 1. Hvis styret ikke finner grunnlag for å foreslå tiltak for generalforsamlingen, skal styret foreslå selskapet oppløst, jf. aksjeloven § 3-5 nr. 2.

Generalforsamlingen må vurdere om selskapet har en forsvarlig egenkapital, jf. aksjeloven § 3-4. Vi mener at styret burde ha initiert en slik konkret vurdering fra generalforsamlingen, og hvilke tiltak man eventuelt må sette inn for å sikre at egenkapitalen blir forsvarlig. Denne problemstillingen burde vært løftet tydeligere fram for eierne, enten som egen sak på generalforsamlingen, eller gjennom ekstraordinær generalforsamling.

Risikovurderinger

Selskapet driver med aktiviteter og utstyr som er sårbare for flere ytre hendelser, og ulike uønskede hendelser som kan oppstå eller har oppstått, nevnes sporadisk i styrets protokoller. Selskapet opplyser at det ikke er gjort systematiske risikovurderinger knyttet til drift, økonomi og misligheter. Selskapet gir likevel uttrykk for kunnskap om og beredskap/tiltak i forhold til større uønskede hendelser som flom og risiko knyttet til MS Victoria. Man har også fokus på mislighetsrisiko knyttet til kontantstrøm i selskapet, og har tiltak for forebygging og kontroll.

Evaluering

I eierskapsmeldingen fra fylkeskommunen og Skien kommune og i anbefalingene fra KS, framgår det at det bør gjøres årlige evalueringer av styrets kompetanse og arbeid. Eierskapsmeldingen for Skien kommune inneholder mal for slik evaluering. Styret og valgkomiteen gjør en årlig evaluering av styrets arbeid og kunnskapsbehov, men benytter ikke noe fast opplegg/faste kriterier eller sjekklister for evalueringen. Valgkomiteens innstilling begrunnes ikke, slik som KS anbefaler. Vi anbefaler å formalisere valgkomiteens evaluering i samsvar med Eiermeldinger og anbefalinger fra KS.

Registrering av styreverv og styrevervforsikring

KS anbefaler at alle som påtar seg styreverv for kommunale selskaper bør registrere vervene på www.styrevervregister.no. Dette er også omtalt i eierskapsmeldinger fra eierne. Vi anbefaler at styrets medlemmer registrerer sine verv i eierskapsregisteret.

Vi anbefaler at selskapet vurderer om det bør etableres styrevervforsikring.

4 Fakta om eierskap i Skien kommune

For hver eierkommune har vi undersøkt følgende:

- Har kommunen etablert rutiner for oppfølging og evaluering av sine eierinteresser?
- Utøves kommunens eierinteresser i samsvar med kommunestyrets vedtak og forutsetninger, aktuelle lovbestemmelser og etablerte normer for god eierstyring og selskapsledelse?

4.1 Har Skien kommune etablert rutiner for eieroppfølging og evaluering?

Skien bystyre vedtok kommunens eierskapsmelding 14. februar 2013 i sak 2/13.

Det framgår at et formål med eierskapsmeldinga er å gi mest mulig kunnskap om kommunens eierskap og eierskapsutøvelse. I tillegg framgår det av meldinga at Skien kommune skal gjennomføre obligatoriske kurs og/eller eierskapsseminar knyttet til eierstyring.

Ifølge eierskapsmeldinga skal innkalling til generalforsamling settes opp som sak til bystyret i regi av ordfører, før generalforsamling holdes.

Det framgår videre av eierskapsmeldinga at formålsangivelsen i selskapsavtalen bør evalueres med jevne mellomrom.

Eierskapsmeldinga skal rulleres årlig gjennom egen sak til bystyret, og det skal utarbeides retningslinjer for kontrollutvalgets og revisors¹² kontroll med selskaper der kommunen har eierinteresser. Det skal utarbeides plan for selskapskontroll hvert annet år. Planen skal godkjennes i bystyret.

¹² Vi legger til grunn at en har ment kommunens revisor. Kommunens revisor har for øvrig ingen lovbestemt rolle når det gjelder kontrollen med selskaper som kommunen har eierinteresser i. Men det kan avtales at kommunens revisor skal gjennomføre kontrollhandlinger på oppdrag fra kontrollutvalget.

Eierskapsmeldinga inneholder enkelte direktiver til selskapet/selskapets styre. Vi har ikke informasjon om hvorvidt disse direktivene er samordnet/avklart med andre eiere av SDS og om de dermed gjelder overfor SDS.

4.2 Blir vedtak og retningslinjer for eierutøvelsen fulgt?

Folkevalgtopplæring

Vi har ikke mottatt informasjon om hvorvidt kommunen gjennomfører folkevalgtopplæring og hva som er innholdet i den. Eierskapsmeldinga beskriver roller og styringsmuligheter i eierskapsutøvelsen, herunder eierrollen og styrets rolle i aksjeselskap. Eierskapsmeldinga er kjent for selskapet. Skien kommune opplyser i høringen at det er en målsetting å rullere meldingen årlig.

Vedtekter, strategier og vedtak

Vi har ikke fått opplysninger om hvorvidt det er vedtatt særskilt strategi for kommunens eierskap i Skien Dalen Skipsselskap AS.

Det framgår av note 3 til kommunens regnskap at det er gitt bankgaranti til SDS. Garantien er på kr 504 394 i 2013.

Representasjon og delegasjon

I kommunens eierskapsmelding heter det at «som hovedregel anbefales det at kommunen er representert ved ordfører i generalforsamling eller representantskap». Ordfører kan delegere fullmakten videre med visse begrensninger.

I kommunens delegasjonsreglement er det ikke truffet særskilt vedtak om fullmakt til å representere kommunen i generalforsamling. Det framgår av delegasjonsreglementet at føringer og reglement for eierskapsutøvelse behandles årlig av bystyret i eierskapsmeldinga, og det framgår at ordfører har den fullmakt som ligger i kommuneloven § 9, jf. delegasjonsreglementet pkt. 2.6. Skien kommune mener at ordførers fullmakter som eierrepresentant formelt er ivaretatt, jf. høringssvar fra kommunen.

Skien kommunes representant på generalforsamlingen i 2013 var Ole Geir Hoppestad. På generalforsamlingen i 2012 møtte Geir Arild Tønnesen. Vi har ikke mottatt informasjon fra kommunen om innhold og form på fullmakten som er gitt i forbindelse med kommunens representasjon på generalforsamlingen.

Det framgår ikke av protokollen fra generalforsamlingen om representantene fra Skien kommune eller de andre offentlige eierne har møtt med fullmakt, jf. aksjeloven § 5-2 nr. 2. Selskapet opplyser at det legges fram skriftlige fullmakter, og at disse arkiveres, men at de ikke har blitt protokollført.

Rapportering og avklaring av rammer

Skien kommune har behandlet søknad om tilskudd til SDS i sak 70/13. Det ble vedtatt å legge årlig tilskudd inn i kommunens økonomiplan.

Skien bystyre har behandlet generalforsamlingsdokumentene i 2012 og 2013 henholdsvis i sak 83/12 og 34/13, og tatt disse til orientering. Spørsmål knyttet til evaluering av organisering og eierskap ble ikke behandlet, jf. eierskapsmeldinga pkt. 6.

Eierskapsmeldinga inneholder et vedlegg 2 Rapportering til bystyret. Vi kan ikke se at dette vedlegget ble benyttet i sak 34/13.

Selskapets egenkapitalsituasjon var slik i 2011 og 2012 at det var nødvendig med kapitaltilførsel fra eierne for å kunne drive selskapet videre i samsvar med aksjeloven § 3-4 om forsvarlig egenkapital. Økonomisk støtte fra eierne er også nødvendig for videre drift, jf. selskapets årsmelding og bystyresak 70/13. Forutsetning om støtte fra eierne til fortsatt drift framgår av årsmeldingen i innkallingen til ordinær generalforsamling. Innkallingen ble behandlet politisk av Skien kommune og tatt til orientering. Vi kan ikke se at det er truffet tiltak for å bedre egenkapitalsituasjonen, eller at eierne har vurdert om egenkapitalsituasjonen er i samsvar med forsvarlighetskravet i aksjeloven § 3-4. Fortsatt drift med uforsvarlig egenkapital kan medføre erstatnings- og straffeansvar etter aksjeloven.

Styreevaluering og styreinstruks

I eierskapsmeldinga er det lagt opp til at styret skal foreta en egnevaluering hvert år når det gjelder kompetanse og styrearbeid. Om styreevaluering i SDS, se pkt. 2.6.

Valg av styremedlemmer

Bystyret har vedtatt kommunens innstilling til valg av styremedlemmer i en samlet sak, for 2013 i sak 56/12 og i sak om generalforsamlingen, 34/13. Vi har ikke informasjon om hvorvidt prosessen i forkant av bystyrets behandling er i samsvar med eierskapsmeldinga pkt. 5.2.2.

Kontrollutvalget - selskapskontroll

Kontrollutvalget har innhentet forslag til plan for selskapskontroll. Planen er vedtatt av bystyret og gjelder for perioden 2012-2015.

4.3 Vurdering av eierskap

Vi mener at Skien kommune gjennom sin eierskapsmelding har lagt godt til rette for å utøve god eierstyring i samsvar med gjeldende regler og anbefalinger fra KS.

Folkevalgtopplæring

Rollebeskrivelsene i eierskapsmeldinga er etter revisjonens vurdering godt i samsvar med reglene i aksjeloven. Det framheves i eierskapsmeldinga at et formål med meldinga er å bidra til kunnskap om eierskap og roller, og å gi folkevalgte kompetanse på de styringsmulighetene som ligger i de ulike selskapsformene. En årlig rullering av eierskapsmeldinga som bystyresak bør også bidra godt til å sikre de folkevalgte tilstrekkelig kunnskap og kompetanse.

Representasjon og delegasjon

Eierskapsmeldinga og kommunens delegasjonsreglement tyder på at bystyret har ment å gi ordfører fullmakt til å representere kommunen på generalforsamlinger, med adgang til videredelegering. Vi vil likevel bemerke at eierskapsmeldingen etter ordlyden bare formulerer en anbefaling om hva som bør være hovedregelen, og at delegeringen dermed ikke er klar. Fullmakt til å representere kommunen i generalforsamling ligger ikke innbakt i den rettslige representasjonen som ligger til ordfører etter kommuneloven § 9.

Kommuneloven § 9 nr. 3 refererer til ordfører som kommunens rettslige representant. I Bernt/Overå Kommuneloven med kommentarer (2011) står følgende:

Bestemmelsen om den rettslige representasjonsrett refererer seg bare til situasjonen under rettergang. Den har ingen betydning for kommunens/fylkeskommunens representasjon i organer utenom rettsapparatet. Ordføreren eller fylkesordføreren kan altså ikke med hjemmel i de nevnte bestemmelser representere kommunen/fylkeskommunen for eksempel i et aksjeselskap eller et borettslagsstyre eller en generalforsamling. Representanter til slike organer må velges på vanlig måte av kommunestyret/fylkestinget eller av formannskapet/fylkesutvalget etter delegasjon.

Det innebærer at slik fullmakt til ordfører må delegeres eksplisitt. Kommunen mener i høringssvaret at ordførers fullmakter som eierrepresentant formelt er ivaretatt. Vi er ikke enige i den vurderingen ut fra det faktagrunnlaget som denne rapporten bygger på.

Den som møter for kommunen skal legge fram skriftlig fullmakt. Vi legger til grunn selskapets opplysninger om at det er lagt fram skriftlig fullmakt, selv om dette ikke framgår av generalforsamlingens protokoll.

Rapportering og avklaring av rammer

Skien bystyre har behandlet spørsmål om økonomiske tilskudd til selskapet. Bystyret har fått rapportering om selskapet i forkant av generalforsamlingene i den perioden vi har undersøkt. Rapporteringen er tatt til orientering. Egenkapitalsituasjonen er ikke omtalt i saksframlegg eller vedtak.

Styreevaluering og styreinstruks

I eierskapsmeldinga for Skien kommune er det lagt opp til at styret skal foreta en egenevaluering hvert år når det gjelder kompetanse og styrearbeid. Vi kan ikke se av styreprotokollene at dette er gjennomført, men selskapet opplyser at valgkomiteen evaluerer styret. Vi har ikke informasjon om hvorvidt dette kravet fra eier er samordnet med krav fra andre eiere med tilsvarende eller motstridende krav, og eventuelt formidlet til selskapet. Kommunen opplyser i høringen at det gjøres noe samordning med andre eiere.

Valg av styremedlemmer

Vi har ikke mottatt informasjon slik at vi kan vurdere om prosessen ved innstilling om styremedlemmer til SDS var i samsvar med kravene i eierskapsmeldinga i 2013.

Kontrollutvalget - selskapskontroll

Gjeldende plan for selskapskontroll for Skien kommune er vedtatt av bystyret før eierskapsmeldinga ble behandlet. Planen gjelder for hele valgperioden, og er dermed i samsvar med kontrollutvalgsforskriften § 13 andre ledd. For å være i samsvar med eierskapsmeldinga, bør planen rulleres og legges fram for bystyret i løpet av 2014.

5 Anbefalinger

Vi anbefaler at selskapet/styret:

- sikrer at selskapet til enhver tid har forsvarlig egenkapital og at styrets handleplikt ved tap av egenkapital blir ivaretatt
- vurderer om roller og ansvar for styremedlemmer er tilstrekkelig avklart og i samsvar med aksjeloven,
- tar initiativ for å få vurdert om selskapet mottar lovlig offentlig støtte,
- får avklart om offentleglova og reglene om offentlige anskaffelser gjelder for selskapet, og sørger for at selskapet i så fall etterlever aktuelle krav,
- sørger for protokollføring av skriftlig fullmakt for møtende i generalforsamling
- vurderer om selskapet skal ha etiske retningslinjer og registrere styrevervene i styrevervregisteret,
- sørger for at fylkeskommunens og kommunenes revisor får innkalling til generalforsamling, jf. koml. § 80.

Vi anbefaler Skien kommune:

- sammen med de andre eierne å forsikre seg om at selskapets egenkapital er forsvarlig, i samsvar med aksjeloven § 3-4
- å sikre at det er gitt formelt riktig og klar tildeling av fullmakt til å møte i generalforsamling, i samsvar med kommuneloven
- å treffe tiltak for å samordne egne krav til selskapet med krav fra andre eiere
- å sørge for rullering av plan for selskapskontroll i løpet av 2014

Vedlegg

Vedlegg 1 – Formler for beregning av nøkkeltall

Vedlegg 2 – Eventuelle kommentarer til rapporten fra eiere(en)/selskapet.

Vedlegg 3 – KS anbefalinger for godt eierskap

Vedlegg 1: Formler benyttet ved beregning av nøkkeltall:

Resultatgrad i %	(Driftsresultat x 100) / Sum driftsinntekter <i>Resultatgraden er et mål på hvor stort driftsresultatet er i forhold til omsetningen.</i>
Likviditetsgrad 1	Sum omløpsmidler / Sum kortsiktig gjeld <i>Likviditetsgrad 1 måler bedriftens evne til å dekke betalingspliktene etter hvert som de forfaller. Likviditetsgrad 1 bør være større enn 1,5.</i>
Egenkapitalandel i %	(Sum egenkapital x 100) / Sum total kapital <i>Er et uttrykk for hvor stor del av eiendelene som er finansiert med egenkapital og dermed hvor mye av eiendelene som kan gå tapt før kreditorenes fordringer kommer i fare.</i>
Gjeldsgrad	Sum gjeld / Sum egenkapital <i>Gjeldsgraden viser hvor stor gjelda er i forhold til egenkapitalen. En gjeldsgrad på 1 vil si at bedriften har like stor gjeld som egenkapital. En kan si at jo mindre dette forholdstallet er, jo mer solid er bedriften.</i>
Totalrentabilitet i %	(Driftsresultat + finansinntekter) x 100 / Gjennomsnittlig total kapital <i>Totalrentabiliteten viser bedriftens avkastning på den totale kapitalen som er bundet i bedriften. Er altså et mål på avkastningen på selve eiendelene, og representerer et viktig nøkkeltall ved lønnsomhetsberegning.</i>

Vedlegg 2: Høringsuttalelser

Telemark Kommunerevisjon IKS

Postboks 2805

3702 Skien

Skien 28.04.14

Høringsuttalelse Eierskapskontroll Skien Dalen Skipsselskap AS.

Styret i selskapet behandlet utkastet i sitt møte 28.04.14 og vil komme med følgende kommentarer til rapportens anbefalinger til selskapet/styret.

- Treffer tiltak for å sikre at selskapet til enhver tid har forsvarlig egenkapital og styrets handleplikt blir ivaretatt.

Styret mener at eierne har blitt informert i form av årsmeldingene og på generalforsamlingene at egenkapitalen for selskapet har vært tapt. Mener Telemark Kommunerevisjon at dette skulle vært gjort på en annen måte, ber styret om å få en tilbakemelding på hvordan dette da bør behandles.

- Vurderer om roller og ansvar for styremedlemmer er tilstrekkelig avklart og i samsvar med aksjeloven.

Styret mener at roller og ansvar for styremedlemmene er tilstrekkelig avklart og praktiseres i henhold til aksjelovens §6-28.

- Tar initiativ for å få vurdert om selskapet mottar lovlig offentlig støtte.

Det er en forutsetning for selskapets videre drift at det mottar produksjonstilskudd. Styret forventer at den varslede eierskapsstrategien avklarer disse spørsmålene.

- Får avklart om offentliglova og reglene om offentlige anskaffelser gjelder for selskapet, og sørger for at selskapet i så fall etterlever aktuelle krav.

Styret mener at siden selskapsformen er et AS, faller heller ikke selskapet inn under offentliglova.

- Sørger for protokollføring av skriftlig fullmakt for møtende i generalforsamlingen.

Protokollføring av skriftlig fullmakt vil bli gjennomført fra og med generalforsamlingen i 2014.

- Vurderer om selskapet skal ha etiske retningslinjer og registrere styrevervene i styrevervregisteret.

Styrevervene vil bli registrert i styrevervregisteret.

- Vurderer om selskapet skal være medlem av en arbeidsgiverorganisasjon.

Styret kan ikke se at det er aktuelt nå.

- Sørger for at fylkeskommunens revisor og kommunenes revisor får innkalling til generalforsamling, jf. Koml. §80.

Fylkeskommunes og kommunenes revisor vil bli innkalt fra og med generalforsamlingen 2014.

Med vennlig hilsen

Skien Dalen Skipsselskap AS

Lars J. Nicolaysen

styreleder

Telemark kommunerevisjon IKS

Postboks 2805
3702 SKIEN
post-tkr@tekomrev.no

Deres ref.

Vår ref.
13/03721-7

Dato

21.05.2014

Høringssvar til eierskapskontroll av Skien Dalen Skipsselskap AS

Skien kommune har følgende kommentarer til selskapskontroll av Skien Dalen Skipsselskap AS:

- Skien kommune har som målsetting å årlig rullere sin eierskapsmelding.
- Etter Skien kommunes mening er ordførers fullmakter som eierrepresentant formelt ivaretatt
- Egenkapitalsituasjon har framkommet i årsmeldinger og årsregnskap og bystyret er således informert. Tilsvarende og ytterligere utdypende informasjon er også mottatt på generalforsamlinger og i eiermøter.
- Samordning mellom eiere hva gjelder ovennevnte punkter, har i noen grad forekommet
- Eierskapsmelding for Skien kommune er vedtatt og det er kommunens målsetting å følge opp denne, **b)** a påse to-årig plan for selskapskontroll, med mindre det ved rullering av eierskapsmelding blir endringer på dette punkt

Med hilsen

Hedda Foss Five
[ordfører](#)

Torstein Roalkvam

3558 1305

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen underskrift.

|

Bystyresekretariatet

Tlf.
Foss

skien.postmottak@skien.kommune.no

Post: Pb. 158, 3701 Skien

Besøk Rådhuset

Bank: 2680.07.01049

Org. Nr.: 938 759 839

www.skien.kommune.no

Vedlegg 3: KS' Anbefalinger om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/ fylkeskommunalt eide selskap og foretak¹³

Nr. 1 Obligatorisk opplæring av og informasjon til folkevalgte

- Kommuner bør som en del av folkevalgtopplæringen gjennomføre obligatoriske kurs og/eller eierskapsseminarer for samtlige folkevalgte i de ulike aspektene knyttet til eierstyring av utskilt virksomhet. Den første opplæringen bør gjennomføres i løpet av de første 6 månedene av valgperioden og senere med oppfølging etter 2 år. Det anbefales at kommunestyret etter gjennomføring av generalforsamling, får forelagt en oversikt over status for selskapene.

Nr. 2 Utarbeidelse av eierskapsmeldinger

- Kommuner skal foreta en politisk gjennomgang av virksomhet som er organisert som selvstendige rettssubjekter eller interkommunale organer gjennom utarbeidelse av en eierskapsmelding. Eierskapsmeldingen bør gjennomgås og eventuelt revideres hvert år i kommunestyret. Eierskapsmeldingen skal følges av strategier og formål/ selskapsavtale for det enkelte selskap. Alt eierskap i selvstendige rettssubjekter skal fremgå på en klar og instruktiv måte i kommunens årsberetning. Interkommunale eierskapsmeldinger kan også utarbeides.

Nr. 3 Utarbeidelse og revidering av selskapsstrategi og selskapsavtale/vedtekter

Selskapets virksomhet skal tydeliggjøres i vedtektene/selskapsavtalen. Innenfor rammen av vedtektene/selskapsavtalen bør selskapet ha klare mål og strategier for sin virksomhet. Eierne skal ha et bevisst forhold til en eventuell forventet avkastning. For selskaper som opererer innenfor et marked skal prinsippene for en eventuell utbyttepolitikk klargjøres og deretter fremmes for eierorganet gjennom selskapsavtalen/vedtektene. Langsiktighet og samfunnsansvar bør legges til grunn for det kommunale/fylkeskommunale eierskap. Formålsangivelsen i selskapsavtale/vedtekter bør vurderes med jevne mellomrom for å se om det er behov for endringer.

Nr. 4 Vurderinger og valg av selskapsform

- Det er eiers ansvar å sikre en selskapsform som er tilpasset virksomhetens formål, eierstyringsbehov, markedsmessige forhold og konkurranseregelverket. Skal selskapet ta risiko og operere i et marked bør det etableres et selskap med begrenset ansvar. Der selskapet skal yte tjenester til eierne i egenregi kan både interkommunale selskap og foretak være hensiktsmessige former. Stiftelser er ikke anbefalt for virksomhet som krever eierstyring.

¹³ Hele dokumentet: <http://www.ks.no/PageFiles/12559/19%20anbefalinger%20februar%202011.pdf> .

Nr. 5 Fysisk skille mellom monopol og konkurransevirkosomhet

Selskaper som opererer med konkurransevirkosomhet i tillegg til monopolvirkosomhet, bør som hovedregel skille ut virkosomheten for å unngå mistanke om muligheten for rolleblanding og kryssubsidiering. Organiseringen av konkurranseutsatt virkosomhet bør så langt mulig være ledelsesmessig, personalmessig og fysisk atskilt fra monopolvirkosomheten. Dette må være utgangspunktet, og oppfyller man ikke dette må det være en bevissthet om hvorfor.

Nr. 6 Tilsyn og kontroll med kommunale foretak og med forvaltningen av kommunens interesser i selskaper

Kommunestyret har både et tilsyns og kontrollansvar for å sikre at kommunen når sine mål, at regelverket etterleves og at etiske hensyn ivaretas. Kontrollen utføres blant annet gjennom regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll. Kontrollutvalget er delegert denne funksjonen fra kommunestyret og har derfor en spesielt viktig rolle i eierstyringen.

Nr. 7 Sammensetning og funksjon til eierorgan

For aksjeselskap og interkommunale selskaper anbefales det at kommunestyret oppnevner politisk ledelse som selskapets eierrepresentanter i eierorganet. Eierutøvelsen skal speile kommunestyrets samlede/flertallsbeslutning. Det er sentralt at det opprettes en forutsigbar og klar kommunikasjon mellom eierorgan og kommunestyre i forkant av generalforsamling/representantskapsmøte.

Nr. 8 Gjennomføring av eiermøter

De formelle eiermøtene er enten generalforsamling eller representantskap, men det kan også innkalles til eiermøter i tillegg til disse.

Styret bør tilrettelegge for at flest mulig av eierorganets medlemmer kan delta i generalforsamling/representantskapet og at dette blir en effektiv møteplass for aksjeeierne og styret. Dette gjøres ved å følge lovens regler om innkalling, at saksdokumentene er utførlige nok til å ta stilling til sakene, at eierne som ikke kan møte skal kunne stemme ved bruk av fullmakt (gjelder ikke interkommunale selskaper), at styret, revisjon og valgkomité er tilstede samt rutiner for at eierorganet velger møteledelse.

Nr. 9 Eiers krav til profesjonelle styrever i kommunal sektor

Det er eiers ansvar å sørge for at styret sammensettes og gis de nødvendige styringsrammene for å utøve sitt virke som et profesjonelt organ. Et profesjonelt styre som kollegium består av personer med egnede personlige egenskaper som utfyller hverandre kompetansmessig.

Nr. 10 Valgkomité for styreutnevning i aksjeselskap og interkommunale selskaper

- Ved valg av styre til selskaper organisert etter aksjeloven og lov om interkommunale selskaper bør det vedtektsfestes bruk av valgkomité hvor formålet er å sikre sammensetning av styre med komplementær kompetanse og i tråd med eiers formål med selskapet. Representantskapets/generalforsamlingens leder velger leder av valgkomiteen. I selskap med flere eierkommuner bør valgkomiteen sammensettes for å speile eierandel. Flertallet av valgkomiteen bør være uavhengige av styret og ansatte. Valgkomiteens innstilling bør begrunnes. Valgperioden kan vedtektsfestes men allikevel være fleksibel i forhold til eiers behov for kompetanse.

Nr. 11 Rutiner for kompetansevurdering av selskapsstyrene

Eier har ansvar for å sikre at styret besitter den nødvendige kompetansen for å nå selskapets mål, jmf. punkt 9. I dette ligger det også at eier står fritt til å skifte ut styremedlemmer innenfor valgperioden. Men styret selv har også et selvstendig ansvar for å jevnlig vurdere egen kompetanse i forhold til eiernes formål med selskapet, og det er derfor anbefalt en rekke rutiner for å sikre nødvendig kompetanse.

Nr. 12 Styresammensetning i konsernmodell

- Styret i morselskap bør ikke sitte i styret til datterselskap. Konserndirektøren kan være representert i datterselskapenes styre. Dersom datterselskap yter tjenester til morselskap i konkurranse med andre bør det være ledelsesmessig og funksjonelt skille mellom selskapene for å unngå inhabilitet og rolleblanding i anbudsprosesser. Dersom det i konsernet er et datterselskap som yter monopoltjenester til sine eiere eller innbyggerne i eiers kommuner bør eksterne kandidater ha flertall i datterstyret.

Nr. 13 Oppnevning av vararepresentanter

Der det utpekes vara til styre bør ordningen med numerisk vara benyttes for å sikre kontinuitet og kompetanse i styret.

Nr. 14 Habilitetsvurderinger og politisk representasjon i styrene

Det er opp til hvert enkelt eierorgan (representantskap/generalforsamling) å avgjøre hvilken type kompetanse et styre skal ha. I utgangspunktet anbefales det å unngå situasjoner der styrets medlemmer jevnlig blir vurdert i forhold til forvaltningslovens regler om habilitet og derfor kritisk vurderer bruken av ledende politikere i selskapsstyrene. Det anbefales at styrene etablerer faste rutiner for å håndtere mulige habilitetskonflikter, og at kommunestyret oppretter en valgkomité som innstiller til det organ som skal velge styremedlemmer.

Nr. 15 Kjønnrepresentasjon i styrene

I loven er det nå krav om 40 % kjønnrepresentasjon i styrene for både interkommunale selskap, aksjeselskap og aksjeselskap hvor kommuner og fylkeskommuner har eiermajoritet. Egne rekrutteringsseminar bør iverksettes der det er vanskelig å oppnå lik kjønnrepresentasjon.

Nr. 16 Godtgjøring og registrering av styreverv

Kommunen bør i forbindelse med utarbeidelse og eventuell revidering av eierskapsmelding gjennomføre en prinsipiell diskusjon om honorar som grunnlag for eierorganets fastsetting av styrehonorar, uavhengig av organisasjonsform. Alle som påtar seg styreverv for kommunale selskaper bør registrere vervene på www.styrevervregister.no

Nr. 17 Arbeidsgivertilhørighet i selvstendige rettssubjekter

Det anbefales at selskapene ved utskilling av virksomhet til selvstendige rettssubjekter søker medlemskap i en arbeidsgiverorganisasjon.

Nr. 18 Utarbeidelse av etiske retningslinjer

Det anbefales at eier påser at selskapsstyrene utarbeider og jevnlig reviderer etiske retningslinjer for selskapsdriften.

Nr. 19 Administrasjonssjefens rolle i kommunale og fylkeskommunale foretak.

Administrasjonssjefens rolle som budsjettansvarlig for kommunens samlede økonomiske virksomhet herunder foretakene kombinert med manglende instruksjonsmyndighet overfor daglig leders disponeringer bør være gjenstand for en samhandlingsdiskusjon ved opprettelse av foretak. Administrasjonssjefen, stedfortreder eller andre i ledende administrative posisjoner samt medlem av fylkes- og kommunalråd kan ikke sitte i styret. I kommuner med parlamentarisme kan ikke kommune- og fylkesråd sitte i foretaksstyrene. Det samme gjelder administrasjonssjef/stedfortreder. Det anbefales at styrene etablerer faste rutiner for å håndtere mulige habilitetskonflikter